

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Clypevs Theologiæ Thomisticæ

Continens Tractatus de Beatitudine, de Actibus humanis, eorumque Moralitate; de Virtutibus ac Donis, de Vitiis ac Peccatis, & de Legibus, nec-non Dissertationem Theologicam de Probabilitate

Gonet, Jean-Baptiste

Parisiis, 1669

Disp. XII. De lege divina nova

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77355](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77355)

ra fidei professionem est, uti cultu superstitioso & profiteri exterius falsam religionem; cuiusmodi erat religio Iudæorum quoad cultus illos, si jam erant superstitiosi & mortiferi. Item si licuisset Apostolis uti simulatore cultu superstitioso Iudæorum, ut eos lucrarentur, quemadmodum ait Hieronymus, licuisset similiter uti simulatore cultu superstitioso Gentilium, ut facilius converterent; & nunc etiam liceret uti caeremonijs Judaicis, simulareque eorum fidem, ut eos lucrifaceremus, sicut contra Hieronymum rectè argumentatur S. Augustinus Epistolis citatis. Addit S. Thomas loco supra citato, *indecens videri quod Apostoli ea occultarent propter scandalum, quæ pertinent ad veritatem viæ & doctrinæ, & quod simulatione uterentur in his quæ pertinent ad salutem fidelium.*

73. Potest insuper suaderi conclusio optimâ congruentiâ, quâ utitur D. Augustinus ad probandum post abrogationem legis Mosaicæ, per aliquod tempus fuisse licitum legalia servare, usque ad sufficientem divulgationem Evangelii, quamvis non esset necessarium. Sicut enim (inquit) solemus homines mortuos aliquandiu ante sepulturam servare, ut cum honore sepulturæ tradantur: ita decuit legalia, quæ ut viva post Christi mortem servari non poterant, ut mortua usque ad perfectam Evangelii divulgationem servari, ut cum honore mortua mater synagoga sepeliretur; & ne homines existimarent, si ea statim rejecta fuissent, veterem legem fuisse abominabilem, perinde ac Gentilium cultum, quem nullâ unquam morâ sustinere Apostoli voluerunt.

74. Dices, si licitum erat post abrogationem legis Mosaicæ per aliquod tempus legalia servare, non potuit rationabiliter Paulus ad Galatas 2. reprehendere Petrum Apostolum, eò quod illa usurparet, seque à gentilibus Antiochenis recens conversis segregaret, ut viveret Judaicè cum Judæis, qui Ierosolymis à Jacobo advennerant: Atqui Paulus jure reprehendit Petrum, qui ut dicitur ad Galat. 2. reprehensibilis erat: Ergo post abrogationem legis Mosaicæ, non licitum fuit servare legalia.

Respondeo, negando sequelam Majoris, Petrus enim jure fuit reprehensus à Paulo, non quod simpliciter uteretur caeremonijs Judaicis, post abrogationem legis Mosaicæ (quod ipsemet Paulus sapius fecerat, ut supra ostendimus) sed quod uteretur cum aliqua imprudentia & scandalo infirmorum, adeò ut Christiani ex ejus facto inducerentur ad existimandum observationem legalium esse adhuc necessariam, & ita quodammodo cogentur judaizare, ut significant verba illa Pauli ad Petrum ad Galat. cap. 2. *Si tu Judæus cum sis, gentiliter vivis, & non Judaicè, quomodo cogis gentes judaizare?* Solutio est D. Thomæ hic quæst. 103, art. 4. ad 2. ubi hæc scribit. *Non peccavit Petrus in hoc, quod ad tempus legalia observabat, quia hoc sibi licebat tanquam ex Iudæis converso; sed peccabat in hoc, quod circa legalium observantiam nimiam diligentiam adhibebat, ne scandalizaret Iudæos, ita quod ex hoc sequeretur Gentilium scandalum.*

75. Quæres, quo præcisè tempore cœperit lex Mosaicæ esse mortifera?

Respondeo hoc esse dubium & incertum, valde tamen probabile esse quod plerique Theologi docent, illam solum cœpisse esse mortiferam quadragesimo circiter post Christi mortem anno, postquam Evangelium sufficienter jam toto orbe

Tom. III.

A Judæis promulgatum fuit per Apostolos, templumque Ierosolymitanum, una cum statu Republicæ Judaicæ a Romanis Imperatoribus eversum; tunc enim non erat amplius necessarium deferre honorem Synagogæ jam extinctæ, aut uti condescensu erga Judæos, tandiu Dei vocationi rebelles.

DISPUTATIO XII.

De lege Divina nova.

B Ad quæst. 106. D. Thomæ, & duas sequentes.

H AËtenus de lege veteri, quam Deus olim Angelorum ministerio dedit Moyßi, in monte Sina, totique populo Judaico; nunc de lege, quam Christus tulit, & Ecclesiæ suæ tradidit, ac per gratiam Spiritus Sancti fidelium cordibus indidit, quæ variis solet nominibus nuncupari. In primis enim lex nova seu novum Testamentum appellatur, eò quod sicut vere exorto, tota facies terræ renovatur, juxta illud Poëtæ Ecloga 3.

Nunc omnis ager, nunc omnis parturit arbor.

Nunc frondet sylva, nunc formosissimus annus.

C Ita adveniente lege gratiæ, omnia penitus innovata sunt, secundum illud Apostoli ad Corinth. 5. *Vetera transierunt, ecce facta sunt omnia nova.* Unde ibi Chrysostomus: *Rerum, inquit, vices jam mutatae sunt, ut & anima nova, & corpus novum, & novum adorationis genus, & pollicitationes novæ, & testamentum, & vita, & mensa, & vestis, & uno verbo dicam, omnia nova sunt.* Et Nicetas in Commentario Orationis de eucæniis D. Gregorii Nazianzeni: *Est, ait, canticum novum allegoricè, novi Testamenti canticum; tunc enim nova omnia facta sunt, & creatura nova, & novus homo, & vita nova, & nova mandata, & nova gratia, & nova pollicitationes.* Similiter

D Teophilactus 2. ad Corinth. 5. *Vetus peccatum transiit, novaque nobis anima, & novum corpus factum est, & pro Iudæis omnibus, nova nobis facta sunt omnia.* Demum Gregorius magnus homil. 32. in Evang. *Novus homo venit in mundum, nova præcepta dedit mundo, & vita nostra veteri, contrarietatem opposuit novitatis suæ.*

Secundò, lex Evangelica appellatur, quia, ut ait Author operis imperfecti in Matth. *Evangelium est bonum nuncium: Bona autem hominibus nunciantur, quando promittitur eis beatitudo cælestis, peccatorum remissio, adoptio filiorum, mortuorum resurrectio, immortalis vita, hæreditas regni cælestis, possessio gloriæ sempiternæ, societas Angelorum, & communicatio Spiritus, & fraternitas Christi, & paternitas Dei.*

Dicitur tertio, lex gratiæ, quia vi suâ, & ratione sui status, dat gratiam sanctificantem & auxilia gratiæ. Unde Apostolus ad Romanos 1. *Non enim erubescio Evangelium, virtus enim Dei est in salutem omni credenti.* In quem locum hæc scribit Anselmus: *Virtus, quia gratiam præstat, percujus auxilium valeamus facere quod præcipit.* Eademque de causa vocatur etiam lex Spiritus vitæ, & lex libertatis, quia liberat à lege & servitute peccati. Vel etiam quia liberat ab onere legis Mosaicæ.

Quarto, vocatur lex fidei, propter majorem expressionem, & determinationem articulorum

Dddd ij

fidei Trinitatis, Incarnationis &c. Et lex gratiæ, propter efficaciam sacramentorum, ut ait S. Thomas quodlibeto 4. art. 13.

5. Demum lex amoris seu charitatis appellatur, quia, ut bellè quidam ait, amor charitatis est veluti lex falica Christianismi. Vel quia, ut dicit Augustinus, lib. adversus Adimantum cap. 17. *Hac est brevissima & aperitissima differentia duorum testamentorum, timor & amor.* Adde quod, lex vetus cum terrore, nova promulgata est cum amore; cœpit enim promulgari à Petro, ipso die Pentecostes, quo Spiritus Sanctus, cujus peculiare nomen est amor, Apostolis sese infudit, & in eorum cordibus Spiritum charitatis effudit, juxta illud Apostoli ad Romanos 5. *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris, per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis.* Ad quod respiciens Bernardus Epist. 107. admirabundus exclamat: *O geminum, ipsumque firmissimum, erga nos amoris argumentum; Christus moritur: mereatur ergo amari. Spiritus afficit, & facit amari. Ille facit cur ametur, iste ut ametur. Ille multam dilectionem nobis commendat, iste dat. In illo cernimus quod amemus, ab isto sumimus unde amemus. Charitatis ergo ab illo occasio, ex isto affectio.*

ARTICVLVS I.

Utrum lex nova à Christo instituta sit, & quibus præceptis ea constet?

6. Calvinus in cap. 4. Epistolæ ad Galat. asserit Christum nullam legem novam tulisse, sed solum à lege antiqua nos liberasse: *O miserabilem, inquit, justitiam! O perniciosum errorem prædicantium Christum tanquam novum legislatorem. Quasi veterem legem abrogaverit, ut novam Christianis omnibus legem imponeret. Non fuit id Christi officium, sicut ipse dixit. Non misit Deus filium suum in mundum, ut judicaret mundum, sed ut salvetur mundus per ipsam. Et alio loco: Ego, inquit, non judico quemquam. Non habuit profecto Christus id operis ac muneris, ut novam institueret legem, sed ut ab hominum cervicibus servile illud legis jugum auferret. Hoc illud est quod Paulus clamat, Deum misisse filium suum factum sub lege, ut eos qui sub lege erant, redimeret. Nostri verò novitii Theologi, divino adversantes consilio, pro liberatore legislatorem, qui nos in durissimam tradat servitutem, suscipiendum docent. Ut hic error explodatur, & vera atque Catholica sententia declaretur,*

7. Dico, Christus instituit novam legem ad Christianos pertinentem. Probatur primò ex Scriptura, nam in veteri testamento promittitur Messias venturus ut legislator, & novam legem laturus: Jeremiæ 31. *Eccce dies venient, dicit Dominus, & feriam domui Israël, & domui Juda fœdus novum, &c. Dabo legem meam in visceribus eorum.* Quæ verba de Christo, ejusque fœdere & lege dicta esse interpretatur Apostolus ad Hebræos 8. & 10. Item Isaiæ 2. sic dicitur: *Et erit in novissimis diebus preparatus mons domus Domini in vertice montium, & fluent ad eum omnes gentes, & ibunt populi multi, & dicent: Venite & ascendamus ad montem Domini, & ad domum Dei Jacob, & docebit nos vias suas, & ambulabimus in semitis ejus: quia de Sion exhibit lex, & verbum Domini de Jerusalem. Quæ de Messia, ejusque le-*

ge dicta esse, ex ipso textu manifestum est. Et cap. 3. de eodem Messia sic ait: *Dominus iudex noster, Dominus legifex noster, Dominus rex noster, ipse salvabit nos.* Demum in Evangelio Christus passim loquitur de sua lege: Joan. 14. *Mandata mea servate, Joan. 10. Si præcepta mea servaveritis, manebitis in dilectione mea.* Matth. 28. *Docete eos servare omnia quæcunque mandavi vobis.* Et Paulus 1. ad Corinth. 9. *Illis qui sine lege erant, factus sum tanquam sine lege essem, cum sine lege Dei non essem, sed in lege essem Christi.* Et ad Hebræos 2. confert inter se Christum & Moysen, tanquam duos legislatores, alterum veteris, alterum novi testamenti; & ait, si transgressores legis à Mose datæ puniri sunt, multo magis transgressores legis à Christo puniendos esse. Quapropter merito Tridentinum sess. 6. can. 21. sic pronunciat: *Si quis dixerit Christum Iesum à Deo hominibus datum fuisse ut Redemptorem, cui fidant, non etiam ut Legislatorem cui obediant, anathema sit.* Quibus verbis Calvinii error manifestè proscribitur.

Probatur secundò conclusio: Ad providentiam Regis pertinet statuere leges, ad regni consecrationem, & Reipublicæ tranquillitatem necessarias vel utiles. Pertinet etiam ad providentiam Summi Pontificis leges ferre in iis quæ ad cultum Dei, & ad bonum Ecclesiæ spectant: Sed Christus fuit Rex Ecclesiæ & Summus Pontifex illius, ut in Tractatu de Incarnatione disp. 22. ait, 3. & 4. ostendimus: Ergo fuit etiam Legislator, & debuit utroque nomine leges Ecclesiæ necessarias vel utiles statuere, per quas ad finem propositum, qui est salus æterna, promoveri possit. Porro sicut regia dignitas convenit Christo cum singulari excellentia, nulli alteri concessa, ut loco citato declarabimus, ita & potestas legislativa. Primò, quia fuit divina quodammodo, ratione suppositi divini, unde jus ab eo conditum, vocatur divinum simpliciter. Secundò, propter excellentiam legum & præceptorum, quæ, ut dicemus conclusione sequenti, triplicis generis sunt.

9. Tertiò, quia per talem potestatem legem veterem potuit abrogare. Demum, quia fuit amplissima in universum mundum: Matth. 28. *Data est mihi omnis potestas in celo & in terra. Euntes ergo docete omnes gentes, &c.*

Contra istam conclusionem objici potest illud Joan. 1. *Lex per Moysen data est, gratia autem & veritas per Iesum Christum facta est,* quo significari videtur, Moysen fuisse Legislatorem, non verò Christum, ipsumque nullam tulisse legem, sed solum gratiam & justificationem nobis promeruisse.

Sed facile respondetur, non ideò gratiam dici per Christum factam, legem verò per Moysen datam, quod Christus nullam legem tulerit; sed quia Moyses dedit Judæis nudam legem sine gratia, id est legem præcipientem, sed non juvantem; Christus verò dedit nobis legem cum gratia, id est legem præcipientem & adjuvantem. Quam ob causam vocatur ab Apostolo *lex spiritalis*, & à Christo *jugum suave & onus leve.* Unde Augustinus serm. 22. de verbis Apostoli: *Hac sarcina (inquit) non est pondus onerati, sed ale volaturi: habent enim & aves pennarum suarum sarcinas, portant illas in terra, portantur ab illis in celo, &c.* Et Bernardus Epist. 341. ad Monachos B. Bertini: *Leve, ait, Salvatoris onus, quò crescit amplius, eo portabilius est. Nonne & aviculas levati, non onerati, pennarum, sive plumarum*

numero sua ipsa: tolle eas, & reliquum corpus fer-
 ur ad ima. Sic disciplinam Christi, sic suave ju-
 gum, sic onus leve quò deponimus, eò deprimi-
 mur ipsi, quia portat potius quam portatur.

10. Dico secundo, lex nova quæ à Christo data
 est, continet triplicia præcepta, nempe moralia,
 sacramentalia, & fidei.

Patet conclusio ex Scriptura: nam de præcep-
 tis moralibus Christus dixit Matth. 19. *Si vis
 ad vitam ingredi, serva mandata;* per quæ præ-
 cepta Decalogi, quæ propriè ad mores pertinent,
 juxta omnes Interpretes, intelligebat. Et Matth.
 9. divortium & libellum repudiî prohibuit, &
 statuit, ut vinculum matrimonii non amplius dis-
 solvatur. De sacramentalibus Joan. 3. Christus ait:
*Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu
 Sancto, non potest intrare in regnum Dei.* Et Joan.
 6. *Nisi manducaveritis carnem filii hominis, non
 habebitis vitam in vobis.* De præceptis verò fidei
 dicebat, Marci 16. *Qui crediderit & baptizatus
 fuerit, salvus erit; qui verò non crediderit, con-
 demnabitur.* Et Joan. 8. *Si non credideritis, quia
 ego sum, moriemini in peccato vestro.*

11. Notandum verò, hoc inter triplicia illa præ-
 cepta esse discrimen, quòd moralia, cum sint
 juris naturalis, non fuerunt à Christo instituta,
 sed tantùm explicata & vindicata ab erroribus,
 quibus ex hominum malitia fuerant involuta.
 Sacramentalia verò instituta sunt à Christo, ut
 essent loco veterum, quæ ab ipso abrogata sunt.
 Præcepta verò fidei de novo instituta non sunt,
 sed tantùm ex implicitis facta fuerunt magis cla-
 ra; ita ut nunc explicite mysteria quædam credere
 tenemur, quæ in lege veteri implicitè duntaxat
 credebantur: cujusmodi sunt nativitas, passio, &
 mors Christi, quæ à Judæis obscure credebantur,
 sed expressè creduntur à Christianis.

ARTICVLVS II.

Quomodo lex nova differat à veteri?

12. **L**ex vetus & lex nova seu Evangelica in multis
 discrepant. Primò differunt in eo quod illa
 scripto tradita sit in tabulis lapideis ministerio
 Angelorum, ista per Spiritum sanctum hominum
 cordibus insculpta, juxta illud Apostoli 2. ad Co-
 rinth. 3. *Epistola estis Christi* (nimirum legem
 & doctrinam Evangelicam continens) *ministra-
 ta à nobis, scripta non arramento, sed Spiritu Dei
 vivi, non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis
 carnalibus.* Ubi Theophilactus: *Ex hoc loco
 Pauli, novi Testamenti infert præcellentiam.
 Lex, inquit, arramento scribebatur: Evangelium
 in nobis per Spiritum scriptum est. Quanto igitur
 intervallo, Spiritus ab arramento distat, & cor à
 lapide, tanto & novum à lege discrepat, &c.*

13. Dices primò, lex nova scripto fuit tradita, æquè
 ac vetus, eam enim Apostoli & Evangelistæ des-
 criperunt: Ergo non valet tale discrimen.

Respondeo ex D. Thoma quæst. 106. art. 1. le-
 gem novam duo continere. Primò & principaliter
 gratiam & charitatem diffusam in cordibus,
 quæ impellimur & juvamur ad bene operandum.
 Secundo, præcepta & regulas bene operandi; &
 quoad hoc secundum, legem novam scripto fuisse
 traditam, æquè ac veterem; sed quoad primum
 fuisse in cordibus fidelium diffusam & inscul-
 ptam, præcipuè in solemnî ejus promulgatione,
 facta in die Pentecostes: tanta enim fuit tunc da-
 ta gratiæ & charitatis abundantia, ut vi illius po-

A tuisset tota lex nova sine scripto conservari, ut
 rectè dicit Irenæus lib. 3. contra hæreses cap. 3.
 Addo quod lex nova non fuit per se primò scri-
 pta & ex professo sicut Mosaica, sed per occasio-
 nem scribendi vitam Christi, rogatu fidelium,
 vel docendi eosdem per Epistolas, aut occurrendi
 hæresibus Cherinthi, Ebionis, & aliorum deinceps
 contra Ecclesiam insurgentium. Neque fuit
 scripto mandata eodem die Pentecostes quo pro-
 mulgata est, sed multò post, octavo nimirum post
 mortem Christi anno, Petro & Paulo Romæ
 jam prædicanti, ut docent Irenæus lib. 3. cap. 1.
 Theophilactus præfatione in Matthæum, & Eu-
 sebius lib. 5. historix cap. 8.

B Dices secundo, etiam lex Mosaica fuit inscul-
 14. pta cordibus Judæorum, per illuminationem &
 gratiam Spiritus sancti, cum gratia non defuerit
 Judæis, ut possent intelligere & servare talem
 legem, multa supernaturalia præcipientem: jux-
 ta illud Deuteron. 30. *Mandatum quod ego præ-
 cipio tibi hodie, non supra te est &c. sed juxta te est
 sermo valde in ore tuo, & in corde tuo, ut facias
 illum:* Ergo hæc legis in mente consignatio, non
 est propria novo testamento.

C Respondeo quod quamvis gratia necessaria non
 defuerit Judæis ut possent servare legem Moylis,
 illa tamen non pertinuit ad legem Mosaicam, ne-
 que fuit data vi statûs illius, in quo nondum
 fuerat solum pretium redemptionis nostræ; sed
 pertinuit quodammodo ad legem novam; & ad
 Christum ejus auctorem, à quo emendicata fuit,
 & obtenta per ejus merita. Neque tanta fuit a-
 bundantia gratiæ concessa communiter illis tem-
 poribus, ut dici possit legem Mosaicam fuisse à
 Spiritu sancto mentibus hominum insculptam;
 sed hoc soli lege Evangelicæ convenit, quæ, ut
 diximus, in die Pentecostes, quo solemniter pro-
 mulgata est, magnâ & visibili effusione Spiritus
 sancti, in cordibus Apostolorum & Discipulo-
 rum consignata est; juxta illud Jeremiæ 31. *Dabo
 legem meam in visceribus eorum, & in cordibus
 eorum scribam eam.* Unde Augustinus de Spiritu
 & littera cap. 17. *Ibi in tabulis lapideis digitus
 Dei operatus est, hic in cordibus humanis. Ibi lex
 extrinsecus posita est, quæ injusti terrentur; hic
 intrinsecus data est, quæ justificarentur.*

E Secundo, lex vetus & nova differunt in eo quod
 15. lex nova habet vim justificandi, idque duplici ti-
 tulo. Primò quia habet præsentem Christum ejus
 auctorem & institutorem, qui potuit ex perfe-
 cta justitia mereri & Deo satisfacere pro homi-
 nibus. Ideoque ex vi sui statûs dat gratiam per a-
 liquid sibi proprium, & secum illam affert, velut
 animam legis: *Lex enim per Moysen data est,
 gratia & veritas per Jesum Christum facta est,*
 Joan. 1. Secundo, lex nova habet vim justifican-
 di, quia continet sacramenta, quæ habent vim
 causandi gratiam, & sunt veluti vas illam conti-
 nentia, ut suppono ex Tractatu de Sacramentis.
 Econtra lex Mosaica, cum nec ipsum gratiæ au-
 thorem haberet, nec contineret sacramenta ha-
 bentia vim causandi gratiam ex opere operato,
 vim justificandi non habebat ex propriis, sed per
 respectum ad statum legis gratiæ, & ad Christum
 ejus auctorem, cuius virtute & meritis gratia
 antiquis patribus in quacumque lege fuit collata.
 Unde D. Thomas quæst. 107. art. 1. ad 2. & D.
 Augustinus pluribus locis affirmant illos qui in
 veteri Testamento fuerunt Deo accepti per fidem,
 secundum hoc ad novum testamentum perti-
 nuisse; non enim justificabantur, nisi per fidem
 D d d iij

Christi, qui est auctor novi testamenti, juxta illud Act. 15. *Per gratiam Domini Iesu Christi credimus salvari, quemadmodum & illi, Patres scilicet veteris testamenti.* Et illud 1. Corinth. *Bibebant autem de spiritali consequente eos petra: petra autem erat Christus.*

16. Hinc intelliges, legem veterem rectè speculo comparari, quod maculas quidem ostendit, sed non auferit; legem verò novam aquæ, quæ non solum fordes valet ostendere, sed & abstergere; unde Ezech. 25. *Domini fidelibus novæ legis pollicetur: Effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris.*

17. Intelliges etiam, cur lex nova vivificare dicatur, & vetus occidere; quia nimirum prima largitur gratiam, quæ vera animi vita est; altera verò eam vi suâ largiri nequibat, & concupiscentiam prohibendo augebat, ut docet Augustinus de spiritu & littera cap. 4. *Doctrina* (inquit) *quæ mandatum accipimus, littera est occidens, nisi adsit vivificans Spiritus, inspirans pro concupiscentia mala, concupiscentiam bonam, id est charitatem.*

18. Demum intelliges, quod quemadmodum in antiquum propitiatorium Exodi 15, vertunt vultus duo Cherubini, sic in Christum veluti magnum quoddam propitiatorium mundi, vertunt oculos duo populi, antiquus, qui Christi adventum præcessit, & Christianus, qui sequitur, cum eadem Christi gratiâ uterque populus salvus factus sit, & eodem agni immaculati sanguine redemptus. Unde Augustinus Epist. 157. ad Opratum; *Cum omnes iusti, id est veraces Dei cultores, sive ante Incarnationem, sive post Incarnationem Christi, nec viverent, nec vivant, nisi ex fide Incarnationis Christi, in quo est gratia plenitudo, profecto quod scriptum est Act. 4. Non esse aliud nomen sub celo in quo oporteat nos salvos fieri, ex illo tempore valet ad salvandum genus humanum, ex quo in Adam vitiatum est. Sicut enim in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes vivificabuntur: quia sicut in regno mortis, nemo sine Adam; ita in regno vitæ, nemo sine Christo: sicut per Adam omnes iniusti, ita per Christum omnes iusti homines: sicut per Adam omnes mortales in poena facti sunt filii seculi; ita per Christum omnes immortales in gratia sunt filii Dei.*

20. Tertio, lex vetus & nova differunt in eo quod vetus testamentum conditum est pro servis, novum pro filiis & hæredibus, ut declarat Apostolus ad Galat. 4. his verbis: *Scriptum est, quoniam Abraham duos filios habuit: unum de ancilla, & unum de libera. Sed qui de ancilla, secundum carnem natus est; qui autem de libera, per repromissionem. Quæ sunt per allegoriam dicta. Hæc enim sunt duo testamenta. Vnum quidem in monte Sina, in servitutem generans, quæ est Agar: Sina enim mons est Arabia, qui conjunctus est ei quæ nunc est Jerusalem, & servit cum filiis suis. Illa autem, quæ sursum est Jerusalem libera est, quæ est mater nostra. Et infra: Non sumus ancilla filii, sed libera. Unde ibidem Anselmus: *In utroque (inquit) testamento genuit Deus filios, qui sibi servirent, sed in veteri Judæos servos, qui timore poenæ, & promissionibus temporalium, ei serviliter obedirent; in gratia verò novi testamenti, liberos, qui ex dilectione servirent.* Quibus verbis aliam utriusque legis differentiam indicat, quod nimirum testamentum vetus fuit timoris, novum est amoris: fuit enim illud servorum, quorum est timor,*

A juxta illud Malach. 1. *Si Dominus ego sum, ubi est timor meus? hoc est filiorum, quorum est amor erga patrem.* Unde Chrysologus serm. 1. in Evangel. cum jejunatis: *Vbi Deus Dominum mutavit in patrem, voluit charitate magis quam potestate regnare. & amari maluit, quam timeri.* Et Augustinus lib. adversus Adimantum cap. 16. *Deus veteri homini fugienti, tanquam Dominus apposuit quod timeret, & novo redeunti, tanquam pater aperuit quod amaret.* Et cap. 17. ait, *quod hæc est brevissima & aperitissima differentia duorum testamentorum, timor & amor.* Unde quemadmodum timor prior est amore, sic testamentum vetus prius fuit testamentum novo; & sicut timor locum præparat charitati, cum autem cæperit charitas habitare, pellitur timor, qui ei præparavit locum; ita testamentum vetus præparavit locum testamentum novo, quo adveniente, abrogatum fuit. *Sicut enim (inquit Augustinus) quando aliquid suitur, scia prius intrat, sed nisi exeat, non succedit linum: sic timor primo occupat mentem, non autem ibi remanet, quia idem intravit ut introduceret charitatem.*

Ex his sequitur alia differentia, in veteri enim testamento, mysteria fidei, præsertim Trinitatis & Incarnationis, erant obscure & imperfectè cognita, in novo clarè & expressè sunt revelata. Quare hoc quia nimirum servi non tam perfectè sciunt consilia & secreta Patrisfamilias, quam filii. Hinc Christus Joan. 14. Discipulis dicebat: *Jam non dico vos servos, sed amici, quia scitis quid faciat Dominus ejus.* Hanc differentiam indicavit Augustinus, cum dixit vetus testamentum esse occultationem novi, & novum esse revelationem veteris; & propter hoc Moysen cum loqueretur ad populum faciem velasse, Christum verò nobis revelatâ facie locutum esse, ut ait Apostolus 2. ad Corinth. 3.

Ex hoc intelliges, quod sicut hemispherium eò magis clarescit quò magis ei Sol appropinquat; ita status veteris legis, secundum majorè ad Christum & Evangelium propinquitatem, majorem cognitionis divinarum mysteriorum claritatem & illustrationem accepit; & ut loquitur D. Gregorius homil. 16. super Ezechiel. *Secundum incrementa temporum, crevit scientia Sanctorum Patrum, & quantum viciniore advenit Saluatoris fuerunt, tanto sacramenta salutis plenius perceperunt.* Unde David, quia propinquior Christo fuit, plenior de mysterio Incarnationis & Trinitatis, quam cæteri Patriarchæ & Prophetæ, qui ipsum præcesserunt, cognitionem accepit; propter quod Psal. 118. ait *super senes intellexi.* Item Joannes Baptista, quia Christo adhuc propinquior fuit, utpote quem digito monstravit, plenior Davide & cæteris Prophetis veteris testamenti, de eisdem mysteriis intelligentiam habuit: de quo propterea dixit Christus, ipsum esse Prophetam, & plusquam Prophetam, & inter natos mulierum, id est Prophetas, nullum majorem surrexisse.

Alia adhuc ex dictis colligitur inter vetus & novum testamentum differentia. Nam in veteri testamento promittebat Deus bona temporalia, in novo promittit æterna. In veteri dicebat Isaiâ 19. *Si audieritis me, bona terra comedetis;* in novo Christus ait Matth. 5. *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum.* Hinc Augustinus in Psal. 73. *Deus (inquit) se utriusque testamenti voluit esse auctorem, ut & terrena promitteret in veteri, & cælestia in novo.* Quia nimirum

Trab.
in Epist.
1. loam.

21.

22.

runt alia est conditio fervorum, alia filiorum. Servi accipiunt temporalem mercedem à suis dominis, & sic dimittuntur; filii verò succedunt in perpetuam hereditatem. Hoc insinuat Paulus ad Galat. 4. cum ait: *Ejice ancillam, & filium ejus: non enim heres erit filius ancilla cum filio libera.* Et ad Hebræos 7. cum vocat testamenti novi meliorem spem, per quam proximamus ad Deum, quia scilicet cœlestia ac æterna sperat; cum è contra lex vetus terrena solum & temporalia expectaret. Unde Bernardus serm. 30. in Cantica: *Grave legis jugum, & vile primum, nam terra est promissionis.*

23. Ex hoc intelliges aliud discrimen, quod inter novum & vetus testamentum versatur; novum enim cœli fores aperit, quas vetus aperire non potuit, ut egregie declarat Apostolus ad Hebræos 9. his verbis: *In secundo tabernaculo semel in anno solus Pontifex introibat, non sine sanguine; hoc significante Spiritu Sancto, nondum propalatum esse Sanctorum viam, adhuc priore tabernaculo habente statum.* Hoc est: in Sancta Sanctorum, quæ templi pars erat intima, & ceteris præcellentior, solus Pontifex semel in anno introibat, ceteri sacerdotes eo ingressu prohibebantur: quâ oclusionem intimi adyti, & partis templi præcellentioris, adumbrabat Spiritus Sanctus, viam in cœlum fuisse oclusam, quando vetus testamentum ratum fuit. Novi autem testamenti author Christus, primus omnium cœlum penetravit, cœlestemque viam ac fores aperuit. Quam ob causam duodecim portas cœli patentes vidit Joannes Apocal. 21. *Porte, inquit, ejus non clauduntur. Ab oriente porta tres, & ab Aquilone porta tres, & ab Austro porta tres, & ab Occasu porta tres.* Versus omnes cœli plagas portæ patent, quia totius orbis habitatoribus patent, non veteris, sed novi beneficio testamenti.

24. Aliam ejusdem veritatis figuram habemus Numer. 15. ubi lex hujusmodi à Deo lata extat: *Exules & perfugi, ante mortem Pontificis, nullo modo in urbes suas reverti poterunt.* Per hoc enim significabat Spiritus Sanctus, quod ante mortem Christi, nemo cœlum ingredi poterat, nec in patriam cœlestem reverti, sed eo defuncto, & resurgente, ac in cœlum ascendente, cœli portam omnibus fore apertam, ac liberum in patriam cœlestem reditum. Unde Gregorius homil. 6. in Ezechiel. *Quid est, inquit, quod homicida post mortem Summi Pontificis absolutus, ad terram propriam redit, nisi quod humanum genus, quod peccando sibi mortem intulit, post mortem veri sacerdotis, id est Christi, peccatorum suorum vinculis solviatur, & in paradisi possessione reparatur?*

25. Denique omiſſis pluribus aliis inter veterem & novam legem differentis, hæc præcipua & veluti capitalis est, quod lex vetus fuit umbra & figura novæ, nova autem veteris perfectio & complementum. Unde Hieronymus lib. 1. adversus Pelagianos cap. 9. *In lege promittitur, in Evangelio impletur; ibi initia, hic perfectio est; in illa operum fundamenta jaciuntur, hic fidei & gratiæ culmen imponitur.* Et Bernard homil. 1. Super Missus est, docet quod sicut fructus tam seminis quam florum finis & complementum est; ita Christus finis fuit, perfectio, & complementum veteris le-

gis: *Videntur (inquit) mihi quoddam semen juisse divina cognitionis, tanquam è cœlo jactatum in terras, allocutiones & promissiones factæ ad Patres Abraham, Isaac, & Jacob. Floruit autem hoc semen in mirabilibus, quæ ostensa sunt in exitu Israël de Ægypto, in figuris & enigmatibus, per totum iter in deserto, usque ad terram promissionis, & deinceps in visionibus & vaticiniis prophetarum, in ordinatione quoque regni & sacerdotii usque ad Christum; Christus autem hujus seminis & horum florum, non immerito fructus esse intelligitur.* Aliâ similitudine utitur Chrysostomus

B (vel ut alii volunt Victor Antiochenus) exprensens illud quod habetur Marci 4. *Utro terra fructificat primum herbam, deinde spicam, deinde plenum frumentum in spica.* Subdit enim: *Prius herbam fructificat in lege natura, postmodum spicas in lege Moysi, postea plenum frumentum in Evangelio.*

Si autem quæras, quomodo lex nova implet veterem? Respondebo cum D. Thoma hic quæ. 107. art. 2. legem novam adimplere veterem, suppleto duo, quæ veteri legi deerant. In veteri lege (inquit) duo possunt considerari, scilicet finis & præcepta contenta in lege. Finis verò cujuslibet legis est ut homines efficiantur justii & virtuosii, unde & finis veteris legis erat justificatio hominum, quam quidem lex efficere non poterat, sed figurabat quibusdam ceremonialibus factis, & promittebat verbis; & quantum ad hoc lex nova implet veterem legem, justificando per virtutem passionis Christi. Et hoc est quod Apostolus dicit ad Roman. 8. *Quod impossibile erat legi, Deus Filium suum mittens in similitudinem carnis peccati, damnavit peccatum in carne, ut justificatio legis impleteretur in nobis.* Præcepta verò veteris legis adimplevit Christus & opere & doctrinâ. Opere quidem, quia circumcidi voluit, & alia observare, quæ erant tempore illo observanda, secundum illud ad Galat. 4. *Factum sub lege.* Suâ autem doctrinâ adimplevit præcepta legis tripliciter. Primò quidem, verum intellectum legis exprimendo, sicut patet in homicidio & adulterio, in quorum prohibitione Scribæ & Pharisei, non intelligebant nisi exteriorem actum prohibitum; unde Dominus legem adimplevit, ostendendo etiam interiores actus peccatorum cadere sub prohibitione. Secundò adimplevit Dominus præcepta legis, ordinando quomodo tutius observaretur quod lex vetus statuerat; sicut lex vetus statuerat, ut homo non pejeraret, & hoc tutius observatur, si omnino à juramento abstinereat, nisi in causa necessitatis. Tertio, adimplevit Dominus præcepta legis, superaddendo quædam perfectionis consilia, ut patet Matth. 19. ubi dicente se observasse præcepta legis veteris, dicit: *Vnum tibi deest, si vis perfectus esse, vade & vende omnia quæ habes, &c.*

Cætera quæ de lege nova docet S. Thomas, facilia sunt, magisque indigent lectione quam explicatione. Unde his prætermiſſis, agendum nobis est tomo sequenti de alio exteriori humanorum actuum principio, scilicet gratiâ Dei, quæ est divinæ legis finis & complementum; nam ut ait Augustinus lib. de spiritu & littera: *Lex data est, ut gratia quareretur; gratia data est, ut lex adimpleretur.*

Finis Tomi tertij Clypei Theologia Thomistica.

Faint, mostly illegible text in the left column, appearing to be a continuation of the manuscript's content.

Faint, mostly illegible text in the right column, continuing the manuscript's content.

Faint text at the bottom of the page, possibly a title or reference: "Faint text at the bottom of the page, possibly a title or reference."